

Bárth János

A tanya emlékezete

Juhász Antal: Tanyak, tanyai emberek
Szeged vidékén, 1964–2000

Nagyalakú, 184 oldalas, kemény kötésű, kiváló műnyomó papírra nyomtatott impozáns könyvet bocsátott útjára a szegedi táj tanyáiról Juhász Antal, aki a Szegedi Tudományegyetem néprajzprofesszoraként vonult nyugdíjba, de lelke mélyén mindig „az maradt, ami volt”: néprajzkutató muzeológus. A szegedi Móra Ferenc Múzeumban, ahol „munkálkodó évei” javát töltötte, szorgalmasan végezte a néprajzi muzeológusra váró feladatokat: tárgyakat gyűjtött, népeleti régiségeket leltározott, kiállításokat rendezett, hivatali ügyeket intézett, csoportos kutatásokat szervezett, köteteket szerkesztett, tanulmányokat írt. Eközben igyekezett minél több időt „terepen” tölteni. Szeged táján ez az áhított terep, Tápé, Algyó, Kistelek kivételével, jobbra tanyás határrészeket jelentett. Juhász Antal számára a legemlékezetesebb néprajzi kutatóutakat a tanyajáró bolyongások jelentették Szeged flaszteres utcáitól 20-30 km-re az akác- és nyárfa-bokorerdőcskéekkel tarkított homoktengerben, ahol legendás biciklijét leginkább csak tolni lehetett. Tanyajárásai során sokat beszélgetett különböző rendű-rangú tanyai emberekkel. Rengeteget fényképezett. Némelyik tanyán az átlagosnál jóval több időt töltött: felmérte az épületeket és a tanyai telephely egészét, alapos interjút készített a gazdával, vagy a gazdasszonnyal.

Tanyai emlékek, tanyai kutatások dokumentumai: fényképek, felmérési rajzok, interjú-részletek képezték a most kiadott könyv alapanyagát.

Az ezredforduló óta hatalmas változás zajlott le Magyarországon is a tömeges, vagy ha úgy tetszik: a köznépi fényképezés történetében. A film nélküli, digitális fényképezés rohamos elterjedésével manapság mindenki tud használható színvonalú fényképet készíteni, akinek van némi kompozíciós érzéke, és nem fordítja a kamerát a tűző nap sugaraival szembe. Nem így volt ez Juhász Antal legfontosabb tanyajárásai idején, az 1960-as, 1970-es években. Akkortájt a filmes fényképezés járta, sőt a muzeológusok leginkább fekete-fehér filmet töltöttek gépeikbe. A fényképező személynek sokat kellett bajlódnia a fényméréssel, a blende és a zársebesség fényviszonyoknak, távolságnak megfelelő beállításával és hasonlókkal. Egyszóval, fényképezni tudni kellett. A fényképező tudást önképzéssel és rengeteg gyakorlással lehetett elsajátítani, tökéletesíteni.

Juhász Antal a régi (vagyis a digitális világ előtti) értelemben véve is *tudott* fényképezni. A tanyak világában járva-elve, tanyaiasan szólva „nem vót röst” kísérletezni, fényképező-gépei kallantyúival bibelődni, beállításairól feljegyzéseket készíteni. Közös tanyai kutatásaink idején ámulattal figyeltem kitaró törekvését a minőségi fényképezés megvalósítására.

Az a tanyavilág, ahol Juhász Antal az 1960-as, 1970-es években szinte otthonosan forogolodott, a 2010-es évekre alaposan megváltozott. Sok tanya eltűnt. Más tanyak átalakultak. Városias, divatos házak épültek a régi nádtetős, fehér falú hajlékok helyén. Istállók,

ólak, fészerek, fák harmonikus együttese helyett tájidegen, fóliasátras telepek uralkodnak a tanyaképet. Bizonyos tanyák mezőgazdasági, vagy egyéb vállalkozások telephelyeként, idegenforgalmi álmokat kergető személyek ingatlanaiként, szegedi városi értelmiségiek hobbiházaiként élnek tovább. Azok az emberek is hiányoznak már a tanyák világából, akiknek paraszti életbölcességét, pusztai lélektudományát, tanyai észjárását méltán csodálta, dokumentálta, idézte a tanyakutató Juhász Antal. Helyettük egyre több messziről jött idegen szükség-tanyalakó, a külvárosi nyomor elől menekülő belföldi „migráns”, a városi aszfaltnak kényszerűségéből búcsút intó álmodozó vagy lecsúszott „urbánus” egzisztencia jár-kezel a Duna–Tisza közti tanyák homokos útjain.

Ezért is nagy értéknek számítanak Juhász Antal tanyai fényképfelvételei, tanyafelmérési rajzai, pusztai interjúi. Olyan világot őriznek, amely a XXI. századra paraszttörténeti, agrártörténeti, népelettörténeti korjelző tényezővé vált.

Juhász Antal sokat írt már a szegedi táj tanyáiról. Fényképeiből, felmérési rajzaiból is jócskán adott közre. Ezek a közlések azonban szakmai folyóiratokban, múzeumi évkönyvekben, falumonográfiákban jelentek meg. Az úgynevezett nagyközönség ritkán találkozhatott velük. Ezt igyekszik elősegíteni a most szóban forgó könyv, hiszen a kívül-belül egyaránt látványos, mutatós kötet eleve a szélesebb olvasóközönségnek készült. Az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark kiadása és terjesztése révén föltehetőleg el is jut leendő olvasóihoz.

Juhász Antal néhány évvel ezelőtt egyik találkozásunk alkalmával azt hangoztatta, hogy kötetet akar összeállítani néprajzi képeiből. A terv 341 szép és tanulságos tanyai fénykép közreadásával valósult meg. Ez önmagában is figyelemre méltó teljesítmény lenne. Ám a megszületett könyv nem „csak” képes album. Annál jóval több. A nagyrészt fekete-fehér fényképek között pontos, jól megtervezett, szépen elkészített tanyai telek- és épületfelmérési rajzok húzódnak meg. A látványt alaposan átgondolt, jól válogatott, „mértékkel adagolt” szövegek tarkítják, amelyek részben szerzői leírások az ábrázolt tanyák élettörténetéről, másrészt tanyai emberek életútjait, sorsalakulásait bemutató interjúrészletek.

A kötetben visszafogottan rövid tanulmány tájékoztatja a tanyák világában járatlan olvasót a szegedi táj tanyáinak kialakulásáról, négy évszázados történetéről, valamint a tanyai életmód néhány sajátosságáról.

(Az Ópusztaszeri Nemzeti Történelmi Emlékpark kiadása, Ópusztaszer, 2016)